

Het economendebat

1. Voor toekomstige werkgelegenheid en welvaart is het een absolute voorwaarde dat de investeringen zich herstellen. De sterke relatieve toename van de consumptieve bestedingen in de jaren zeventig heeft zeer nadelige repercussies voor de investeringen gehad. De nationale besparingen zijn op een te laag niveau gekomen en de winsten van het bedrijfsleven zijn weggesmolten. Voor herstel van de bedrijfsinvesteringen moeten middelen worden vrijgemaakt via sanering van de overheidsfinanciën en vermindering van de consumptieve bestedingen. Slechts wanneer de besparingen toenemen en het financieringstekort daalt, zal er weer ruimte op de kapitaalmarkt ontstaan voor andere kapitaalvragers dan de overheid. Bovendien kan dan de rente dalen. Daardoor kunnen de investeringen zich herstellen, kan de afbraak van de werkgelegenheid tot staan worden gebracht en kan nieuwe werkgelegenheid ontstaan.

2. De politiek van matigen en bezuinigen tast de binnenlandse koopkracht aan. De bestedingen nemen af en de werkgelegenheid daalt. Niet voor niets klaagde de Raad voor het Filiaal- en Grootwinkelbedrijf op zijn jaarvergadering vorige week dat een voortgezette aantasting van de koopkracht veel winkelbedrijven over de rand van de afgrond zal duwen. In vele andere sectoren is het niet anders. Overal worden de investerings- en uitbreidingsplannen uitgesteld tot beter tijden of geheel geschrapt. De economie spiraalst steeds verder naar beneden. Weliswaar leidt loonmatiging via vermindering van de arbeidskosten tot verbetering van de concurrentiepositie van Nederlandse bedrijven op binnen- en buitenlandse markten en ontwikkelt de export zich gunstig, maar dit blijkt de teruggang van de binnenlandse vraag niet te kunnen compenseren. Per saldo stagneert de productiegroei. In vergelijking met andere OECD-landen brengt de Nederlandse economie het er bijzonder slecht af. Behalve met de samenstelling van het exportpakket hangt dat zeker ook met het inzakken van de binnenlandse bestedingen samen.

3. Het spreekt vanzelf dat de investeringen niet willen aantrekken als we kijken naar de rendementen en vermogenspositie van bedrijven. Jarenlang zijn de winsten structureel te laag geweest. Het aandeel van het eigen vermogen van bedrijven in het totale vermogen is gedaald van 46% in 1965 tot minder dan 20% nu. Ook dit jaar zit bijna 40% van de bedrijven in de rode cijfers. Omdat de balansverhoudingen zo slecht zijn wordt het voor de meeste bedrijven steeds moeilijker kapitaal aan te trekken voor nieuwe projecten; bovendien durft men, vanwege het ontbreken van een buffervermogen, nauwelijks meer risico's aan te gaan; een mislukking zet meteen het voortbestaan van de hele onderneming op het spel. Voor herstel van de investeringen zullen dan ook eerst de rendementen moeten toenemen. Dat betekent dat de arbeids- en andere produktiekosten moeten dalen.

4. De voortdurende onderbezetting die het gevolg is van loonmatiging en vraaguitval, tast ook de productiecapaciteit aan. Bedrijven die op zich zelf nog kansen zouden hebben bij een aantrekkende conjunctuur zien zich gedwongen de poorten te sluiten. Kapitaal wordt vernietigd, organisatiestructuren worden afgebroken, vaardigheden verdwijnen. Als gevolg daarvan zal het steeds moeilijker worden aan te haken bij een internationaal herstel wanneer de wereldhandel aantrekt. Dan blijkt de productiecapaciteit niet meer aanwezig. Om dit funeste proces tegen te gaan is een belastingverlaging gewenst, desnoods ten koste van een wat hoger financieringstekort.

5. Het financieringstekort mag onder geen voorwaarde meer stijgen. Zoals in de *Miljoenennota 1983* wordt uiteengezet, lopen de rentelasten op de staatsschuld in onverantwoord tempo op. De voortdurende stijging van het financieringstekort, dwars tegen alle beloften van politici in, ondermijnt het vertrouwen in de economische politiek. De indruk

wordt gevestigd dat de overheidsfinanciën onbeheersbaar zijn geworden en dat rente en belastingen in de toekomst alleen nog maar verder kunnen stijgen. Het is geen wonder dat investeerders onder die omstandigheden geen mogelijkheden zien om in de toekomst behoorlijke rendementen op hun investeringsprojecten te behalen. Zij zullen er de voorkeur aan geven hun fondsen op minder riskante wijze te beleggen.

6. Om vertrouwen te wekken in de mogelijkheden van economisch herstel is een economisch beleid noodzakelijk dat perspectieven opent. In het thans overheersende klimaat van pessimisme worden de kansen die er voor de Nederlandse economie zeker zijn, niet meer gezien. Om de malaise te doorbreken dient allereerst de steeds hoger oplopende werkloosheid te worden aangepakt, door middel van een gecoördineerd werkgelegenheidsplan en door middel van arbeidstijdverkorting en herverdeling van werk. Alleen op die manier kan het pessimisme worden doorbroken dat als „self fulfilling prophecy” de economie steeds verder in het moeras doet zakken.

7. Arbeidstijdverkorting, werkgelegenheidsplannen e.d. zijn lapmiddelen die slechts kostenverhogend werken. Noodzakelijk is een matiging van de reële arbeidskosten. Die leidt tot een verlenging van de economische levensduur van kapitaalgoederen en aldus tot een geringere afstoot van arbeidsplaatsen. Bovendien zullen, wanneer de arbeidskosten zich traag ontwikkelen in vergelijking met kapitaalkosten, ook nieuwe investeringen een relatief arbeidsintensief karakter kunnen dragen. Op die manier kan de werkgelegenheid in de industrie weer toenemen.

8. Jarenlang zijn de lonen gematigd en wat heeft het opgeleverd? Niets. De loonmatiging heeft slechts tot een appreciatie van de gulden geleid waardoor de verwachte voordelen weer teniet zijn gedaan. De lopende rekening van de betalingsbalans vertoont enorme overschotten, terwijl er in het binnenland onderbesteding heerst. Een beperkte verruiming van het monetaire beleid zal onder de huidige omstandigheden zeker niet tot een heropleving van de inflatie of verlies van internationaal vertrouwen in de kracht van de gulden leiden.

9. Een accommoderend monetair beleid is ongewenst. Het vergroot alleen de kans dat de al zolang noodzakelijke aanpassingen in de economie opnieuw worden uitgesteld of achterwege gelaten. Het is noodzakelijk dat verstarrende elementen in de sociale zekerheid, de loonvorming en in de vorm van overheidsregulering e.d. uit de economie worden verwijderd. Dan kunnen de marktkrachten het herstel werkstelligen.

10. Door de thans in discussie zijnde drastische ingrepen in de collectieve sector, en met name in de sociale zekerheid, worden de verworvenheden van de verzorgingsstaat op het spel gezet. De economische problemen worden op de zwaksten afgewenteld. Hoe kan de vakbeweging meewerken aan een zo eenzijdige en uitzichtloze politiek? Hoe kunnen offers worden gevraagd als geen enkel perspectief wordt geboden? Om de economie in het rechte spoor te krijgen is de inzet en medewerking van allen noodzakelijk. Nu worden slechts de belangen van de sterksten gediend.

Dit is, in grote lijnen, het economendebat. De oneven genummerde stellingen worden vooral ter rechterzijde gehoord, de even genummerde zijn populair in het linkse kamp. Het opvallende is dat alle stellingen plausibel zijn en geen onwaarheden bevatten. Iedereen heeft wel een beetje gelijk. Daarom ziet het er niet naar uit dat het economendebat snel tot een oplossing zal komen. De keuze van de economische politiek zal niet door economen, maar afhankelijk van maatschappelijke krachtsverhoudingen worden bepaald.

L. van der Geest